

Badanie arbitrażu 2019. Postępowanie arbitrażowe

Założenia badawcze

dr Maciej Zachariasiewicz LL.M., Akademia Leona Koźmińskiego

I. Uwagi wstępne i cel badania

Na przełomie 2015/2016 r. Kancelaria Kocur i Wspólnicy przy współpracy z Akademią Leona Koźmińskiego i Uniwersytetem Ekonomicznym w Katowicach przeprowadziły badanie: „Arbitraż handlowy w praktyce. Doświadczenia największych firm działających na polskim rynku”. Celem badania było ustalenie sposobu postrzegania krajowego arbitrażu przez przedsiębiorców i ich doradców prawnych oraz poznanie ich doświadczeń. Wyniki badania opublikowane zostały w postaci broszury „Badanie arbitrażu 2016”¹. Były one przedmiotem dyskusji panelowej z udziałem komentatorów, która odbyła się 13 czerwca 2016 r. w Hotelu Mercure Grand w Warszawie. Wyniki badania zostały także omówione w artykule naukowym².

Jednym z elementów podlegających badaniu była kwestia oczekiwań stron co do sposobu prowadzenia postępowania arbitrażowego. Poprosiliśmy uczestników o ocenę działań arbitrów pod kątem ich aktywności w zarządzaniu postępowaniem. Z odpowiedzi wynika, że arbitrzy nie wykazują w tym zakresie wystarczającej inicjatywy³. Respondenci wyrazili przekonanie, że często postępowanie arbitrażowe rozwija się w sposób chaotyczny („od rozprawy do rozprawy”). W niniejszym badaniu postanowiliśmy zatem skupić się na tych aspektach postępowania arbitrażowego, które decydują o jego efektywności⁴.

Na efektywność postępowania arbitrażowego wpływ ma wiele czynników. W dużej mierze jest to doświadczenie i dostępność arbitrów oraz rozsądna organizacja postępowania. Celem niniejszego badania jest jednak przyjrzenie się regułom, technikom oraz praktykom obecnym w polskim arbitrażu w zakresie organizacji i przebiegu postępowania. Przedmiotem badania

¹ Dostępnej w postaci elektronicznej pod adresem: <http://kocurpartners.com/wp-content/uploads/2016/06/Badanie-Arbitrazu-2016-pl.pdf>.

² M. Zachariasiewicz, J. Zralek, J. Zralek, *Arbitraż handlowy w oczach użytkowników – wyniki badań bezpośrednich*, ADR. Arbitraż i Mediacja, 2017, Nr 1, s. 47-72.

³ Tylko 25,6% respondentów wskazało, że arbitrzy aktywnie zarządzali postępowaniem w większości spraw. Aż 59% ankietowanych stwierdziło, że arbitrzy zachowywali się w ten sposób jedynie w części postępowań. Pozostałe 15,4% badanych przyznało natomiast, że w sprawach, z którymi mieli do czynienia, arbitrzy w ogóle nie wykazywali się tego typu aktywnością. Zob. Broszura „Badanie arbitrażu 2016”, wykres nr 13. Jeden z respondentów skomentował tę kwestię stwierdzając, że „główny problem polega na tym, że niewielu z polskich arbitrów robi to, co mówi.” Arbitrzy często bowiem podkreślają, że „ważne jest określenie kalendarza procedury czy wydanie zarządzenia proceduralnego”, ale tych „praktyk nie stosują, albo zarządzenia proceduralne i kalendarze procedury są niewystarczające i niewyczerpujące”.

⁴ Przez efektywność rozumiemy tu szybkość (sprawność) i zmniejszanie kosztów postępowania, przy zachowaniu wysokiego lub przynajmniej zadawalającego poziomu merytorycznego rozstrzygnięć.

będą w szczególności aspekty takie jak: postanowienia organizacyjne, kalendarze postępowania, przeprowadzanie dowodów, środki minimalizujące koszty postępowania, przeciwdziałanie obstrukcji procesowej.

W badaniu pytamy zarówno o doświadczenia praktyków wyniesione z postępowań arbitrażowych (*jak jest*), jak również o ich opinie co do reguł i technik, jakie należałoby przyjąć, aby postępowania arbitrażowe były bardziej efektywne (*jak powinno być*).

II. Wyjściowe założenia badawcze

Organizacja postępowania arbitrażowego ma kluczowy wpływ na jego efektywność. Efektywność postępowania oznacza, że jest ono prowadzone sprawnie, a jego koszty są ograniczane. Nasze poprzednie badanie wykazało, że w polskim arbitrażu w niewystarczającym stopniu stosowane są środki służące organizacji postępowania⁵. Odróżnia to krajowy arbitraż od arbitrażu międzynarodowego, gdzie wykorzystywanie tego typu środków jest standardem.

Arbitraż stał się w ostatnich latach dominującą formą rozstrzygania międzynarodowych sporów handlowych. Jego zalety są powszechnie znane. Jednak wszędzie na świecie arbitraż zmaga się obecnie z wydłużaniem czasu trwania postępowań i rosnącymi kosztami. W celu zmiany tej tendencji podejmowane są inicjatywy, które mają doprowadzić do wypracowania technik umożliwiających usprawnienie przebiegu postępowania⁶.

Dobra organizacja postępowania arbitrażowego wykracza poza kwestie związane z ustaleniem kalendarza i wydaniem postanowienia organizacyjnego. Celem aktywnego zarządzania postępowaniem jest nie tylko jego przyspieszenie, ale również uczynienie go bardziej przewidywalnym i zrozumiałym dla stron oraz pełnomocników. Skuteczne zarządzanie postępowaniem wymaga od arbitrów szybkich reakcji na wydarzenia zachodzące w postępowaniu (np. dodatkowe wnioski stron) oraz sprawnej komunikacji ze stronami postępowania. Sprawna komunikacja oznacza nie tylko stały i szybki kontakt ze stronami (przede wszystkim pocztą elektroniczną) w celu omawiania i rozstrzygania wniosków, ale również wskazywanie stronom tych zagadnień, które wymagają dodatkowych wyjaśnień. Kwestie związane z organizacją postępowania arbitrażowego są przedmiotem stałego zainteresowania środowiska arbitrażowego, które czyni wysiłki w celu ulepszenia obowiązujących w tym zakresie praktyk.

Uważamy, że potrzebna jest refleksja, które z reguł, technik i praktyk wypracowanych w arbitrażu międzynarodowym warto zastosować w Polsce, a z których z kolei należałoby zrezygnować – albo dlatego, że się nie sprawdziły, albo dlatego, że trudno byłoby je dostosować do polskich realiów. Chcemy, aby nasze badanie stało się przyczynkiem do dyskusji nad tą kwestią.

Wartość, jaką jest efektywne postępowanie, szuka równowagi z innymi wartościami: wysokim poziomem merytorycznym rozstrzygnięć oraz zagwarantowaniem praw procesowych dla stron. Dyskusyjnym jest, do jakiego stopnia możliwe jest zachowanie niskich kosztów i szybkości postępowania, przy jednoczesnym zapewnieniu wysokiego poziomu merytorycznego i

⁵ Zob. przypis 4 wyżej.

⁶ Zob. np. *Techniques for Controlling Time and Costs in Arbitration: Report of the ICC Commission on Arbitration Task Force on Reducing Time and Costs in Arbitration* (2nd ed., 2012); *Compendium of Arbitration Practice*, IBA Arb40 Subcommittee (2017).

przestrzeganiu procesowych praw i gwarancji stron. Konieczność znalezienia równowagi pomiędzy tymi wartościami stanowi problem dla każdej z metod rozwiązywania sporów. Dla postępowania arbitrażowego jest to jednak zagadnienie szczególnie ważne. Arbitraż jest bowiem nie tylko metodą rozstrzygnięcia sporów, ale również usługą o charakterze komercyjnym adresowaną do przedsiębiorców. Usługa powinna spełniać oczekiwania jej użytkowników. Aby takie oczekiwania zostały spełnione, konieczne jest wypracowanie modelu, który będzie równoważył konkurujące ze sobą wartości. Prowadzone przez nas badanie podejmujemy z myślą o konieczności poszukiwania tej równowagi.

III. Zakres przedmiotowy badania

Celem badania jest zebranie, uporządkowanie oraz opisanie doświadczeń praktyków polskiego arbitrażu w przedmiocie organizacji i przebiegu postępowania arbitrażowego. W założeniu z badania ma się wyłonić obraz, co do stanu w jakim znajduje się polska praktyka arbitrażu (odnośnie reguł, technik i praktyk stosowanych w postępowaniu). Osiągnięcie tego założenia wymaga prześledzenia kilkunastu aspektów postępowania arbitrażowego. Wybraliśmy te zagadnienia, które wydawały nam się najważniejsze. Przy podejmowaniu decyzji, braliśmy pod uwagę siłę oddziaływania danego zagadnienia na efektywność postępowania, ale również znajomość (bądź jej brak) określonych zagadnień w Polsce, a także aspekt ich nowatorskiego (bądź też nie) charakteru.

Badaniem objęte są, między innymi, następujące zagadnienia dotyczące organizacji postępowania arbitrażowego:

- posiedzenia organizacyjne (*case management conferences*),
- postanowienia organizacyjne (*procedural orders*),
- prywatne opinie biegłych,
- pisemne zeznania świadków (*witness statements*) i sposoby przesłuchiwanie świadków,
- reguły i praktyki wyznaczania rozpraw,
- przyczyny wydłużania się postępowań arbitrażowych,
- wyjawienie dokumentów (*document production*),
- długość pism procesowych,
- finansowe motywacje dla arbitrów do szybkiego wydania wyroku.

IV. Adresaci badania i metodologia

Badanie kierowane jest do wszystkich praktyków arbitrażu: pełnomocników reprezentujących strony w postępowaniach, arbitrów oraz prawników wewnętrznych przedsiębiorstw. Inaczej niż w poprzednim badaniu, nie kierujemy pytań do użytkowników arbitrażu (przedsiębiorców), lecz do praktyków, tj. osób mających profesjonalne doświadczenia w uczestniczeniu i w prowadzeniu postępowań arbitrażowych, w tym także do arbitrów.

Badanie zostanie przeprowadzone w formie ankiety, w której zostanie zadane ok. 25-30 pytań jednokrotnego lub wielokrotnego wyboru. Zachęcamy również respondentów do podzielenia się komentarzami na temat przedmiotu badania. Miejsce na komentarze można znaleźć na końcu ankiety.

Ankieta udostępniona zostanie za pośrednictwem internetowego serwisu ankiet. Ankieta będzie wypełniana online. Prośba o udzielenie odpowiedzi zostanie skierowana do respondentów za pomocą indywidualnie adresowanych zaproszeń. Osoby, które nie zostały indywidualnie zaproszone do wzięcia udziału w ankiecie nie mają możliwości jej wypełnienia. Mogą jednak zwrócić się do organizatorów z prośbą o wystosowanie zaproszenia, do czego wszystkich zainteresowanych serdecznie zapraszamy.